
Kronika

Przegląd Historyczny 49/4, 820-825

1958

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Deutsche Archäologische Institut Berlin przygotowuje bibliografię prac historycznych dotyczących badań nad okresem wypraw Aleksandra Wielkiego.

W Wiesbaden w dniach 20—22 maja 1958 odbyła się międzynarodowa konferencja archiwistów pod nazwą „*Table ronde des archives*”. W konferencji wzięli udział przedstawiciele 17 krajów, w tym także Polski. Omawiano głównie sprawę udostępnienia zbiorów archiwalnych.

Commission Internationale pour l'Enseignement de l'Histoire po ostatnich posiedzeniach odbytych w Ostendzie (1956) i Bergneustadt (1957) zwołała specjalną konferencję do Brukseli (18—20 maja 1958). Wzięło w niej udział 150 uczestników głównie z Belgii i Francji. Przedmiotem obrad był problem ucisku kolonialnego w erze nowożytnej.

W roku bieżącym obchodzi swoje pięćdziesięciolecie *Institut für Osteuropäische Geschichte und Südostforschung der Universität Wien*. Na uroczyste obchody przybyli do Wiednia w pierwszych dniach czerwca br. przedstawiciele świata naukowego kilkunastu krajów. Na sesji naukowej zwołanej w związku z obchodem były wygłoszone m. in. następujące referaty: „*La coopération internationale dans les sciences historiques*” (M. François), „*L'épopée byzantine dans les littératures slaves*” (H. Grégoire) oraz „*Der älteste russische Staat*” (A. Stender-Peterssen).

* * *

François Genshof profesor Uniwersytetu w Gandawie otrzymał *Prix quinquennal de l'histoire* za pracę „*History of the Collegium Trilingue Lovaniense 1517—1550*” (Louvain 1951—55, 4 tomy).

W Pradze odbyła się 27 października — 2 listopada 1957 konferencja robocza byzantynologów czechosłowackich z udziałem przedstawicieli nauki bułgarskiej, jugosłowiańskiej, polskiej, niemieckiej, rumuńskiej, radzieckiej i węgierskiej. Głównym tematem konferencji była historia stosunków Bizancjum z krajami Europy Środkowej i Wschodniej. Omówiono również program badań na najbliższe lata. Postanowiono opracować szereg monografii omawiających stosunki Bizancjum z ludami Środkowej i Wschodniej Europy oraz wydać specjalne repertoria dokumentów bizantyńskich odnoszących się do historii poszczególnych krajów.

W Kopenhadze ukazał się drugi tom encyklopedii skandynawskiego średniowiecza (*Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder*). Tom obejmuje hasła od *Blik* do *Data*.

VI Sekcja *École Pratique des Hautes Études* w Paryżu prowadzi bardzo ożywioną działalność wydawniczą, przede wszystkim z zakresu historii gospodarczej i społecznej. Obok Biblioteki Generalnej, poświęconej historii społecznej, historii sztuki oraz historii nauki (ukazało się dotąd 14 tomów), pod egidą *Centre de*

Recherches Historiques znajdują się następujące serie: „Ludzie interesu“, „Pieniądzy-ceny-koniunktura“, „Porty-szlaki-handel“, „Ludzie i ziemia“ oraz „Dzieła obce“ (gdzie ukazały się przekłady prac Hoszowskiego, Ehrenberga i Mankowa). W ramach tych serii ukazało się (od 1952 do 1958 r.) blisko 40 tomów. Ostatnio ukazało się studium M. Venarda o roli mieszczan paryskich w życiu okolicznych wsi w XVII w. oraz L. Merle o ewolucji agrarnej Gâtine od końca średniowiecza do Rewolucji. Wśród pozycji zapowiadanych przez wydawnictwo warto zwłaszcza zanotować R. Doehaerd studia źródłowe z archiwów Antwerpii (3 vol.), J. Gentil Da Silva i Vazquez de Prada publikacje korespondencji handlowej z Lizbony i Antwerpii w XVI w., D. Gioffré o Genueńczykach i targach kredytowych w XV—XVI w., P. Goubert o historii społecznej Beauvais i Beauvaisis w XVII w. (3 vol.), P. Leuilliot o Alzacji w początkach XIX w. (3 vol.) etc.

We Francji ukazał się nowy popularny słownik biograficzny w dwóch tomach pod redakcją Pierre Grimal.

Ukazał się pierwszy zeszyt (Paris 1956) nowego czasopisma „Archives de Sociologie des Religions“. Zawiera on artykuły dotyczące historii porównawczej religii oraz jej społecznego zakresu oddziaływania. Założycielem pisma jest G. Le Bras.

Zgodnie z postanowieniem kongresu rzymskiego z r. 1955 rozpoczęto wydawanie serii „Cahiers d'histoire ecclésiastique comparée“. Pierwszy zeszyt zawiera pracę F. de Dainville „Cartographie ecclésiastique. Travaux et projets“ (Paris 1957). Autor informuje o postępach prac nad przygotowywanym atlasem geograficzno-historycznym religii.

W końcu października 1958 r. gościła we Francji kilkunastoosobowa delegacja historyków radzieckich, w której znajdowali się między innymi, akad. Wołgin, prof. prof. Arcichowski, Porszniew, Lublinskaja, Manfred, Szunkow. Na sesji naukowej historycy francuscy i radzieccy dyskutowali o problemach ustroju feudalnego, o genezie Rewolucji Francuskiej i o prądach ideowych XVIII w., o rewolucji przemysłowej oraz o polityce międzynarodowej w XIX w. Zapowiada się, że po tym pierwszym kontakcie nastąpią inne spotkania w dziedzinie nauk społecznych oraz wymiana stypendystów.

W 400-lecie śmierci cesarza Karola V odbyła się w Sorbonie sesja naukowa poświęcona epoce Karola V, z udziałem gości zagranicznych z szeregu krajów. Szczególnie ożywioną dyskusję wywołał referat prof. Verlindena z Gandawy, omawiający przemiany gospodarcze w niderlandzkich posiadłościach Karola V oraz rewolucję cen.

Zbiory Głównego Historycznego Archiwum Żydowskiego (*Jewish Historical General Archives*) wzbogaciły się ostatnio o szereg cennych nabytków z Austrii, Francji, Niemiec, Włoch, Holandii, Polski, ZSRR, Jugosławii, USA. M. in. z Nowego Jorku uzyskano 106 tomów i zeszytów dzienników Reubena Brainina; dzienniki te obejmują lata 1877—1937 i stanowią znakomite źródło do życia kulturalnego Żydów; pisane są po hebrajsku. Z Polski uzyskano wiele mikrofilmów akt dotyczących historii Żydów z Archiwum Głównego Akt Dawnych oraz z archiwów krakowskich i łódzkich.

W Berlinie odbyła się (15—20 kwietnia 1957) konferencja poświęcona historii języka i literatury neogreckiej. Udział w niej wzięli wybitni filologowie i byzantynologowie ze Związku Radzieckiego, Niemiec, Polski,

Węgier, Rumunii, Bułgarii, Jugosławii, Szwecji, Szwajcarii, Francji, Austrii, Egiptu i Czechosłowacji. Wygłoszono 32 referaty. Wybór tematów pozostawiono do uznania referentów, dzięki czemu konferencja dała urozmaicony i interesujący przegląd badań w dziedzinie języka i literatury neogreckiej prowadzonych we wszystkich niemal krajach europejskich.

Po dziesięcioletniej przerwie ukazał się pierwszy tom nowej serii czasopisma „Dacia. Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne“; jest ono wydawane przez Instytut Archeologiczny w Bukareszcie w językach: niemieckim, włoskim, francuskim. Czasopismo to przeznaczone jest przede wszystkim dla uczonych innych krajów — ma ich zapoznać z postępami badań nad archeologią i najdawniejszą historią Rumunii. Pierwszy tom jest poświęcony pamięci wybitnego rumuńskiego historyka antyku Vasile Parvane.

„The Polish Review“ t. II, nr 4, wydawany przez *Polish Institute of Arts and Sciences* w USA zawiera m. in. ciekawą i nigdzie dotychczas nie publikowaną korespondencję między T. Jeffersonem i J. U. Niemcewiczem z lat 1798—1813 w opracowaniu E. Kusielewicza.

28—30 grudnia 1957 na zjeździe *American Historical Association* odbyła się dyskusja w sekcji historii Europy wschodniej. Tematem trzech wygłoszonych referatów była ocena Rewolucji Październikowej przez bolszewików, eserów i liberałów. Referentami byli: H. Mc Neal (Princeton), Olivier H. Radkey (Texas), Robert P. Browder (Colorado). Jednocześnie na sekcji poświęconej stosunkom międzynarodowym dyskusja rozwinęła się wokół trzech referatów pod wspólnym tytułem: „Wilson, Lenin i wyzolenie Europy Wschodniej“. Kolejno Victor S. Mamatey (Florida), Ivo J. Lederer (Yale) i Louis R. Gerson (Connecticut) przedstawili powstanie niepodległych państw Czechosłowacji, Jugosławii i Polski.

Staraniem Instytutu Nauk Historycznych Węgierskiej Akademii Nauk ukazały się już pierwsze dwa tomy uniwersyteckiego podręcznika historii Węgier.

W dniach od 29 września do 3 października 1958 r. odbyła się w stolicy Węgier międzynarodowa konferencja filologii klasycznej zorganizowana przez Węgierską Akademię Nauk. Tematyka obrad była bardzo zróżnicowana i wykraczała daleko poza tradycyjne pojęcie filologii klasycznej, gdyż objęła także szereg zagadnień z zakresu historii starożytnej oraz archeologii. Oprócz badaczy węgierskich w konferencji wzięli udział naukowcy bułgarscy, czescy, niemieccy, radzieccy, rumuńscy i polscy. Polskę reprezentowali: prof. dr Iza Biezuńska-Małowist, prof. dr Kazimierz Kumaniecki, prof. dr Marian Plezia, prof. dr Władysław Madyda oraz przebywający na studiach archeologicznych w Budapeszcie dr Jerzy Wielowiejski. Wobec nieprzybycia lub późniejszego przyjazdu niektórych gości zagranicznych, do programu zjazdu trzeba było wprowadzić szereg zmian.

Początek konferencji stał pod znakiem zagadnienia ludowości literatury antycznej, z czym wiązały się referaty prof. dra I. Trencsenyi-Waldapfel pt. „Literatura i folklor w klasycznej starożytności“, oraz prof. dra K. Marot „Istota poezji ludowej“.

Drugi dzień obrad dotyczył stosunków pomiędzy starożytnym Wschodem a Grecją i Rzymem. Referaty wygłoszili: prof. dr J. Harmatta „Starożytny Wschód a starożytność klasyczna“, prof. dr A. Dobrovits „Problem frontalności rzeźby egipskiej i greckiej“, prof. dr Riemenschneider „Znaczenie Urartu dla Grecji“, oraz kand. nauk J. G. Sziladyi „Zagadnienie związków pomiędzy Italią a staro-

żytnym Wschodem w starszej epoce żelaznej". Zwłaszcza ten ostatni referat wzbudził duże zainteresowanie uczestników. Tegoż dnia popołudniu odbyły się referaty prof. dra J. Irmschera „Spór o język grecki Biblii“, prof. dra Awdiejewa „O wpływie kultury Egiptu na kulturę grecką“ i dra Diemera „O Herodotowym przekazie legendy o Polikratesie“, wreszcie do programu tegoż dnia, choć wygłoszone były w dniu następnym, należały referaty kand. nauk F. Tökei „O stosunkach własności w Chinach starożytnych“ i kand. nauk I. Hanna „O wschodnich źródłach późnorzymskiego systemu podatkowego“.

Obrazy w dniu 1 października stały pod znakiem rzymskiej Pannonii i zgromadziły także liczne grono archeologów. Szczególnie interesujący był referat kand. nauk Barkoczi „Ludność Pannonii w pierwszej połowie III w.“. Autor na podstawie szczegółowej analizy kilku tysięcy inskrypcji przedstawił pochodzenie, zajęcia i rozmieszczenie różnych grup ludności oraz zachodzące wówczas zmiany demograficzne. Tym samym okresem zajął się w swym referacie młody historyk czeski kand. nauk P. Oliva rozpatrując na przykładzie Pannonii kryzys imperium rzymskiego w II—III w. Archeolog węgierski dr T. Szentleleky zapoznał zebranych z dokonaniem przez siebie w ostatnich latach niezwykle interesującym odkryciem świątyni Izidy w Savarii (dziś: Szombathely). Referat kand. nauk T. Nagy dotyczył okręgów wojskowych w prowincji Valeria (wschodnia Pannonia) w IV w. Poza tym badacze niemieccy wygłosili kilka referatów dotyczących problemów fiskalnych, gospodarczych i społecznych starożytnego Rzymu.

Dnia 2 października wygłosili referaty: prof. dr A. Salač „Hymn do wina“ (interpretacja rzeźby hellenistycznej, przedstawiającej starą pijaczkę, w powiązaniu z niektórymi tekstami literackimi), prof. dr K. Kumanički „Mowa Cyncerona *de haruspicum responso*“, prof. dr I. Biežuńska-Małowist „Rozpowszechnienie się obywatelstwa rzymskiego w Egipcie w pierwszych wiekach cesarstwa“, oraz prof. dr M. Plezia „Związki najstarszego polskiego kronikarza (Galla Anonima) z Węgrami“.

W ostatnim dniu konferencji uczestnicy wysłuchali przed południem kilku prelekcji i komunikatów różnej treści, a po południu zwiedzili rzymskie muzeum w Aquincum. Następnego dnia odbyła się dla gości zagranicznych wycieczka autokarem wzdłuż limesu rzymskiego do Wyszehradu i Ostrzyhomia (Esztergom).

Obrazy konferencji, które toczyły się w językach francuskim i niemieckim, pozwoliły uczestnikom zapoznać się z rozwojem studiów nad starożytnością klasyczną w krajach Europy Wschodniej, a przede wszystkim z poważnymi osiągnięciami badaczy węgierskich.

Podczas zjazdu odbyło się też trzecie nadprogramowe posiedzenie Międzynarodowego Komitetu Nauk Klasycznych „Eirene“.

2—6 września 1958 odbył się w Bolonii kolejny zjazd historyków kościoła we Włoszech, poświęcony tym razem problemom życia religijnego w XV w. Dyskusja toczyła się wokół 3 referatów: Pio Parchiniego — o klasztorach żeńskich, Herberta Jedina — o bolońskim okresie soboru trydenckiego i Gerarda Meeresmanna — o reformie bractw świeckich przez soborem trydenckim.

12—15 października 1958 odbył się w Todi II międzynarodowy zjazd poświęcony ruchowi kluniackiemu. Referaty wygłosili: Jean Leclercq OSB „Spiritualità cluniacense e cultura“, Raffaello Morghen „Spiritualità e riforma del monachesimo cluniacense“, Maria Salmi „I cluniacensi in Italia e l'abbazia di Sant'Antino“, Philibert Schmitz OSB „La liturgia clunia-

cence"; Gustavo V i n a y „Pietro il Venerabile"; Cinzio V i o l a n t e „La spiritualità cluniacense di fronte al mondo politico e religioso del suo tempo“.

W bieżącym roku ukazało się w Związku Radzieckim nowe czasopismo historyczne, kwartalnik „Naucznyje Dokłady Wyższej Szkoły, Sierija: Istoriceskije Nauki“. Czasopismo zamieszcza artykuły i rozprawy pracowników naukowych wyższych uczelni radzieckich, a także fragmenty prac kandydackich i dyplomowych wszystkich dziedzin historii. Naczelnym redaktorem czasopisma jest profesor Uniwersytetu Moskiewskiego Piotr Z a j o n c z k o w s k i.

W dniach 16—22 maja 1958 odbyła się w Moskwie sesja mieszanej komisji historyków ZSRR i NRD. Na sesji wygłoszono referaty o sytuacji na froncie nauki historycznej ZSRR (M. K i m) i NRD (L. S t e r n), o najnowszych publikacjach dokumentów archiwalnych (B i e ł o w, H e n n e l), o historiografii II wojny światowej (B o ł t i n, B a r t e ł, K n i t t e l).

W czerwcu 1958 r. zostały zorganizowane w wyższych uczelniach oraz instytucjach naukowych Związku Radzieckiego dyskusje nad podręcznikiem „Historii ZSRR okresu radzieckiego“. Uczestnicy dyskusji ocenili ukazanie się tego podręcznika — pierwszej syntezy historii ZSRR okresu 1917—1956 — jako fakt niezmiernie ważny. Szczególną pomoc okazał podręcznik wykładowcom, kładąc kres „chałupniczym metodom“ przygotowywania konspektów wykładów. Jednocześnie uczestnicy dyskusji poddali krytyce szereg niedociągnięć i błędów podręcznika: niezbyt plastyczne przedstawienie rozwoju poszczególnych republik związkowych, ich wkładu w ogólny proces budowy socjalizmu, zbyt powierzchowne omówienie form kierowania przemysłem. Przy omawianiu polityki zagranicznej ZSRR nie uwypuklono najistotniejszej jej oceny: walki o realizację leninowskiej koncepcji współistnienia obu systemów na świecie. Zbyt mało miejsca poświęcono walce partii komunistycznej z wielkomocarstwowym szowinizmem i burżuazyjnym nacjonalizmem. Niedostatecznie omówiono rolę poszczególnych organizacji masowych (szczególnie związków zawodowych i Komsomolu), nie dano przejrzystej charakterystyki poszczególnych typów i form spółdzielni wiejskich.

W Związku Radzieckim rozpoczęły się prace nad przygotowaniem do druku nowego wydania „Istorii diplomatii“. Pracami kieruje komitet redakcyjny w składzie: W. Z o r i n, E. Ż u k o w, W. S i e m i o n o w, S. S k a z k i n, W. C h w o s t o w. Nowe wydanie zostanie znacznie rozszerzone (5 tomów, poprzednie wydanie składało się z 3 tomów).

W archiwum obwodowym w Grodnie znaleziono dokumenty mówiące o działalności grupy polskich antyfaszystów w okresie okupacji hitlerowskiej. Materiały zostały przekazane do miejscowego Muzeum Historyczno-Archeologicznego.

W archiwum lwowskim został odnaleziony oryginał odezwy Juliana Goslera do chłopów z r. 1845, którą znano dotychczas wyłącznie w tłumaczeniu niemieckim, dokonany przez historyków austriackich.

W Instytucie Historii Akademii Nauk ZSRR istnieje specjalna placówka, prowadząca badania nad historią klasy robotniczej ZSRR. Badania takie zostały zainicjowane w latach trzydziestych. Opracowano wtedy kilkadziesiąt pozycji, z których najważniejszą był I tom „Historii Putilowskich Zakładów Przemysłowych“ pióra B. G l e b o w a, A. M i t t e l m a n a, A. U l i a Ń s k i e g o.

W 1957 r., w związku z 40 rocznicą Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej pracownicy placówki opublikowali szereg rozpraw, przeważnie o charakterze popularno-naukowym, poświęconych historii poszczególnych zakładów prze-

mysłowych (A. Aleksandrow, „Iżewskij Zawod“; M. Podonskij, A. Dekarchanjan „Krasnodarskij nieftiepierierabatywajuszczij zawod“). Obecnie pracownicy placówki prowadzą kwerendę archiwalną, której materiały będą publikowane w wielotomowym wydawnictwie pt. „Raboczij klass SSSR“. Poza tym powstał zespół mający na celu opracowanie bibliografii do dziejów klasy robotniczej i przedsiębiorstw przemysłowych ZSRR. Wreszcie na warsztacie znajduje się historia największych zakładów przemysłowych Moskwy: fabryki samochodów im. Lichaczewa oraz zakładów metalowych „Sierp i Młot“.

W sierpniu 1957 zmarł w wieku lat 82 w Bonn Richard Delbrück, wybitny historyk sztuki antycznej i archeolog, który położył specjalne zasługi w badaniach nad historią architektury rzymskiej.

5 lipca br. zmarł w 75 roku życia prof. Borys Koźmin, jeden z najwybitniejszych badaczy historii rosyjskiego ruchu rewolucyjnego końca XIX w. Zmarły pozostawił po sobie ok. 200 publikacji, spośród których wymienić należy przede wszystkim: „P. Tkaczew i rewolucjonnoje dwiżenije 60-tych godow“ (1922); „Zaicz-niewskij i Mołodaja Rossija“ (1932); „Ot diewiatnadcatogo fiewrała k pierwomu marta. Oczerki po istorii narodniczestwa“ (1933); „Russkaja siekcija I Internacjonała“ (1956).

W r. 1957 zmarł Karel Síloukal, profesor Uniwersytetu im. Karola w Pradze. Był on autorem licznych prac z historii politycznej i społecznej Czech w XVI—XVII wieku.

Zmarł wybitny historyk kanadyjski John Bartlet Brebner (1895—1957). Jego prace naukowe poświęcone historii Kanady, historii prawa angielskiego oraz dziejom stosunków Kanady ze Stanami Zjednoczonymi, Anglią i innymi krajami — zajmują w historiografii amerykańskiej poważne miejsce.

W Anglii zmarł w wieku lat 89 William Tarn. Był on jednym z najwybitniejszych współczesnych historyków epoki hellenizmu; jego ostatnie prace poświęcone były dziejom wypraw Aleksandra Macedońskiego.

W Anglii zmarł Max Cary, specjalista historii starożytnego Rzymu, współautor *Cambridge Ancient History*.